

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

**Реферат о завршеној докторској дисертацији кандидаткиње
Дубравке Михајловић**

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду, на Иредовној електронској седници одржаној 4.11. и 5.11.2021. године, изабрало нас је у Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације, под називом **„Образовање као компонента каријерног вођења и саветовања у транзиционим периодима професионалног развоја одраслих“**, докторанда Дубравке Михајловић. Комисија у саставу проф. др Шефика Алибабић, проф др Виолета Орловић, др Милица Марушић Јаблановић на основу анализираних дисертације, има част да Већу поднесе следећи реферат о оцени дисертације.

Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Дубравка Михајловић рођена је у Смедереву 1987. године. Основне студије андрагогије на Филозофском факултету Универзитета у Београду уписала је 2006. године. Завршетком основних студија, 2010. године, са просечном оценом 8.82, стекла је звање дипломирани андрагог. Завршни рад писала је на тему „Завршне процене постигнућа полазника на курсевима стручног оспособљавања“. Рад је оцењен оценом 10. Мастер академске студије андрагогије уписала је 2010. године на истом факултету. Ове студије завршила је наредне, 2011. године, са просечном оценом десет, одбранивши завршни рад под називом „Управљање каријером – институционално-организациони оквир“. Докторске студије андрагогије на Филозофском факултету Универзитета у Београду уписала је 2012. године. Ове студије је поново уписала 2018. године. Положила је све испите и одбранила је предлог теме докторске дисертације електронски 10. априла 2020. године. Део докторских студија провела је у Немачкој, на Универзитету у Вирцбургу где је била ангажована и у раду Зимске академије за образовање одраслих као комодератор групе која се бавила националним оквиром квалификација у перспективи доживотног учења.

За истраживача-приправника у Институту за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду изабрана је 2012. године, на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја **„Модел процењивања и стратегије унапређивања квалитета образовања у Србији“**. Од 2015. године у истом Институту ради као истраживач-сарадник. Године 2017. изабрана је за асистента на Одељењу за педагогију и андрагогију Филозофског факултета где и данас ради као асистенти као истраживач-сарадник. Учествује у реализацији наставе на основним академским студијама андрагогије, и то на предметима: Андрагогија рада, Стручно образовање

одраслих и Каријерно вођење и развој. Ангажована је као ЕСПБ координатор за међународну размену на Одељењу за педагогију и андрагогију.

Кандидаткиња Дубравка Михајловић је на различитим позицијама учествовала у реализацији више националних и међународних пројеката. Поред већ наведеног пројекта учествовала је, између осталих, и на следећим: **„Консолидација процеса демократизације у Србији”** (ОЕБС, 2019) као консултант, на позицији експерта у области андрагогије; **„Побољшање образовних активности Правосудне академије“** (2016-2018, краткорочни експерт); **“European Studies and Research in Adult Learning and Education”** - ESRALE, у оквиру LLP, Sub-program ERASMUS, који је реализовао Универзитет у Београду са 11 партнера (2014-2017, члан пројектног тима из Србије); **„BeLL - Benefits of Lifelong Learning“**, компаративно истраживање спроведено у десет европских земаља, Друштво за образовање одраслих, Београд, DIE, Немачка (2012-2014), координатор, организатор и реализатор BeLL пројекта за Србију; **„Друга шанса – Развој система функционалног основног образовања одраслих – ФООО у Србији“**, GOPA Worldwide Consultants GmbH, Министарство просвете и науке Републике Србије (2011-2012; краткорочни нижи експерт - асистент тренера). У неколико наврата ангажована је као стручни сарадник Завода за унапређивање образовања и васпитања, као и Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања. Кандидаткиња је била члан Радне групе Завода за унапређивање образовања и васпитања за успостављање стандарда у каријерном вођењу и саветовању у Републици Србији (2016-2017), а од 2019 до 2021. године била је члан Радне групе Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије за развој стандарда квалификација. У оквиру рада на пројектима и другим врстама ангажовања Дубравка Михајловић је, као предавач, водитељ или тренер, реализовала и већи број облика стручног усавршавања (обука, семинара) за различите циљне групе (државне службенике на положају, судије и судијске помоћнике, наставнике и друге кадрове који раде у области образовања одраслих) истекла богато тренерско искуство. Од 2021. године је ангажована на пројекту **„Јачање професионалних капацитета државних службеника на положају”**, као експерт за образовање одраслих.

Током досадашње каријере, кандидаткиња се и практично бавила питањима каријерног образовања и вођења и саветовања. Тако, 2015. године такође је била и сарадник на ТЕМПУС пројекту **„Development of Career Guidance Aimed at Improving Higher Education in Serbia (Careers)”**, у оквиру којег се бавила дизајнирањем делова могла **„Вештине управљања каријером“** намењеног студентима Универзитета у Београду. Активности у оквиру пројекта, као и оне настале као резултат рада на пројекту освојиле су прво место на такмичењу најбољих пракси у каријерном вођењу и саветовању (конкурс организован у оквиру EUROGUIDANCE-а 2016. године). Године 2020. ангажована је као рецензент предлога програма и плана наставе и материјала за курс у области високог образовања на тему каријерног вођења и саветовања запослених, пројекат **„ConnecT”** (реализатори: Београдска отворена школа и партнери).

Дубравка Михајловић је учествовала у раду на већем броју националних и међународних конференција и других врста скупова. На некима од њих је

имала саопштења чији је аутор или коаутор. До сада, Дубравка Михајловић је, као аутор или коаутор, објавила преко 20 научних радова у целини или у изводу у домаћим и међународним публикацијама, од којих се издвајају:

Пејатовић, А, Михајловић, Д. (2011), **Завршне процене постигнућа полазника на курсевима стручног оспособљавања**, Иновације у настави, Вол. XXIV, Бр. 3, стр. 30-41; Михајловић, Д. (2012): **Постмодернизам и нови квалитети образовања**, у: Ш. Алибабић, С. Медић, Б. Бодрошки-Спариосу (ур.), *Квалитет у образовању-изазови и перспективе* (стр 131-145). Београд (Србија): Филозофски факултет Универзитета у Београду, Институт за педагогију и андрагогију; Кецап, Е, Михајловић, Д. (2012): **Неки етички проблеми образовања одраслих у контексту унапређивања квалитета образовног рада са одраслима**, у: Н. Вујисић-Живковић, М. Митровић, К. Овесни (ур.), *Посебна питања квалитета у образовању* (стр. 99-116). Београд, (Србија): Институт за педагогију и андрагогију; Михајловић, Д, Поповић, А. (2012): **Каријерно вођење и саветовање у европским документима**, *Образовање одраслих*, бр. 2, vol. XI, стр. 27-46; Pejatović, A, Mihajlović, D, Kecaп. E. (2014): **Multiphase Model of Career Support for Students – Example from practice**, in: M. Lazić (ed), *Proceedings- International Career Conference „Serbia within Paradigm of Career Guidance – Recommendations and Perspectives“* (pp.32-38). Niš, Serbia: University of Niš; Михајловић, Д. (2014): **Каријерно вођење и саветовање одраслих у Србији – Од проблема до могућности**, у: Б.Кнежић, А.Пејатовић, З.Милошевић (ур.), *Модел процењивања и стратегије унапређивања квалитета образовања одраслих у Србији* (125-140) Београд, (Србија): Институт за педагогију и андрагогију; Михајловић, Д., Кецап, Е. (2014): **Бенефити одлучења у одраслом добу у Србији**, *Андрагошкестудије*, I, 9-30; Пекећ, К., Mihajlović, D., Kecaп, E. (2016). **Lifeline Method in Research of Adult Learning and Career: Towards the Quality**; in. A. Pejatović, R. Egetenmeyer-Neher, M. Slowey (Eds.): *Contribution of Research to Improvement of Adult Education Quality* (263-275). Belgrade: University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Institute for Pedagogy and Andragogy; Wurzburg: University of Wurzburg; Dublin: Dublin City University; Pejatović, A, Mihajlović, D. (2016). **Counseling/Guiding Adults through Life Transitions**; in Sava, S, Novotny, P. (Eds.): *Researches in Adult and Learning Education: the European Dimension* (69-79). Firenze: Firenze University Press; Castro Da Silva, J, Pekeć, K, Mihajlović, D. (2016): **Competences in education –Brazilian and Serbian Perspective**, *Андрагошке студије*, II, 57-73; Pejatović, A, Mihajlović, D, Kecaп, E. (2018): **Global Characteristics of the World of Work and Young Adult Learning Needs**, in: A. Marjanušić, A. Marušić, M. Mašić (eds), *Conference Programme Book, Education 2030 & Adult Learning: Global Perspectives and Local Communities - Bridges or Gaps? Agendas, praxis and research: BGL-ALC 2018, 7-10 June, Opatija, Croatia* pp. 68-70; Пејатовић, А, Михајловић, Д. (2019). **Образовање у процесу каријерног вођења као одговор на потребе младих одраслих**. *Андрагошкестудије* I, 9-32; Mikulec, B., Howells, A., Mihajlović, D., Turiman, P., Ellias, N.N, Douglas, M. (2020). **National Qualifications Frameworks as a Policy Instrument for Lifelong Learning in Ghana, Malaysia and Serbia**; in. R. Egetenmeyer, V. Boffo, S. Kröner (Eds.): *International and Comparative Studies in Adult and Continuing Education*, (81-98). Firenze: Firenze University Press; Mihajlović, D., Pejatović, A, Kecaп, E. (2020). **Concept of dynamic careers from students' perspectives – I will try it by myself, but don't leave me alone**; in. A. Bulajić, T. Nikolić, C. C. Vieira (Eds).

Navigating through Contemporary World with Adult Education Research and Practice (pp.433-448) Belgrade: Institute for Pedagogy and Andragogy, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, European Society for Research on the Education of Adults, Adult Education Society – Belgrade.

Докторска дисертација Дубравке Михајловић **„Образовање као компонента каријерног вођења и саветовања у транзиционим периодима професионалног развоја одраслих“** има 347 страна основног текста и следећу структуру: Теоријски оквир истраживања (3–128); Методолошки оквир истраживања (129-146); Анализа и интерпретација резултата истраживања (147-296); Закључна разматрања (322-331). На крају рада наведен је списак коришћене литературе од 122 библиографске јединице. Рад обухвата и 190 страна прилога са инструментима коришћеним у емпиријском делу истраживања, као и додатним продуктима теоријског и емпиријског дела истраживања. На крају рада приложена је биографија кандидата.

Предмет и циљ дисертације:

Како би се сагледала позиција образовања (одраслих) унутар каријерног вођења и саветовања, Дубравка Михајловић је спровела анализу појмовно-концептуалног оквира каријерног вођења и саветовања; теоријског оквира каријерног вођења и саветовања (10 каријерних теорија које на различите начине третирају улогу образовања у каријерном развоју особа); и праксе каријерног вођења и саветовања.

На основу спроведене анализе постављен је **предмет теоријско-емпиријског истраживања** докторске дисертације, а то је *сагледавање и процена значаја, на основу теоријских разматрања и процене испитаника, различитих образовних садржаја у оквиру модела образовне понуде каријерног вођења и саветовања, с обзиром на транзиционе периоде у професионалном развоју у којем се испитаници, односно потенцијални корисници моделоване образовне понуде налазе.* На основу спроведене теоријске анализа, кандидаткиња је издвојила 261 потенцијални садржај који би могао да уђе у оквире модела образовне понуде каријерног вођења и саветовања (КВИС). Образовне садржаје је Дубравка Михајловић разврстала у три области, са по четири припадајуће подобласти: 1. ја (слика о себи, промене и развој током живота, улоге појединца, мреже подршке); 2. свет рада и свет образовања (свет рада у ширем смислу, свет рада у ужем смислу, свет образовања, мреже подршке за свет рада); и 3. релација ја – свет рада (каријерно планирање, вештине изградње каријере, доношење одлука, ја у свету рада). Како би се сагледале могућности конципирања специфичних модела, одабрана су три транзициона периода, и то: улазак у каријеру, успостављена каријера и излазак из каријере.

У складу са постављеним предметом истраживања, **циљ истраживања** је *испитати однос између процене значаја понуђених образовних области, подобласти садржаја, и у оквиру моделоване образовне понуде КВИС на основу исказа испитаника, као потенцијалних корисника, и транзиционих периода професионалног развоја у којем се налазе, као и могућности*

формирања више образовних модела у оквиру каријерног вођења и саветовања ових циљних група.

Циљ истраживања има два потциља, од којих се први односи на испитивање и анализу процена значаја образовних садржаја, подобласти и области за каријерно вођење и развој, од стране испитаника, и евентуално варирање тих процена с обзиром на транзициони период у којем се испитаници налазе, а други, на даље разматрање могућности издвајања одређених образовних модела, прилагођених потребама особа које се налазе у различитим фазама професионалног развоја, а у периодима транзиционих кретања.

Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању:

С обзиром на двоструки циљ истраживања, у истраживању се пошло од две опште хипотезе. Прва претпоставка овог истраживања је да постоје разлике у процени значаја понуђених образовних области, подобласти и садржаја у оквиру моделоване образовне понуде између испитаника који се налазе у различитим транзиционим периодима професионалног развоја. Друга основна хипотеза је да је, с обзиром на разлике у проценама испитаника, могуће идентификовати више образовних модела у оквиру каријерног вођења и саветовања, саобразно потребама припадника различитих циљних група, у односу на транзиционе периоде кроз које пролазе и одабране био-социјалне карактеристике. Поред овога, очекивања су спецификована кроз 7 посебних хипотеза које су у потпуности или делимично потврђене:

- 1. Постоје разлике у процени значаја појединих образовних области моделоване образовне понуде КВИС између испитаника који се налазе у различитим транзиционим периодима професионалног развоја - показало се да испитаници у фази заласка каријере нижим вредностима у односу на испитанике на почетку каријере и испитанике у фази изграђене каријере процењују све три области моделоване образовне понуде КВИС, а разлике су пронађене и у погледу специфичних професионалних ситуација унутар транзиционих периода, чиме је ово очекивање потврђено.*
- 2. Постоје разлике у процени значаја појединих образовних подобласти моделоване образовне понуде КВИС између испитаника који се налазе у различитим транзиционим периодима професионалног развоја - налази указују на то да се испитаници разликују у процени девет од 12 подобласти – они који су на заласку каријере нижим вредностима у односу на испитанике у друга два транзициона периода (на почетку каријере и испитанике у фази изграђене каријере) процењују ове подобласти, а разлике у процени подобласти су пронађене и на нивоу специфичних професионалних ситуација унутар транзиционих периода, па је и ова истраживачка претпоставка у потпуности потврђена.*
- 3. Постоје разлике у процени значаја специфичних образовних садржаја моделоване образовне понуде КВИС између испитаника који се налазе у различитим транзиционим периодима професионалног развоја - значајне разлике у процени испитаника идентификоване су на 88 од 96*

специфичних образовних садржаја. Испитаници који су на крају каријере у односу на испитанике који су на почетку каријере или који имају изграђену каријеру нижим вредностима процењују већину садржаја. Поред тога, откривени су и додатни правци разлика, где се прве две групе испитаника (испитаници на почетку каријере и у фази изграђене каријере разликују међу собом), а разлике су откривене и на нивоу специфичних професионалних ситуација унутар транзиционих ситуација. Сви ови резултати потврђују постављену истраживачку хипотезу.

4. *Постоје разлике у процени значаја појединих образовних области моделоване образовне понуде КВИС између испитаника различитог пола, година старости, нивоа образовања, радног статуса и година радног стажа* - жене више вреднују све три издвојене области моделоване образовне понуде КВИС, испитаници који имају 60 и више година нижим вредностима области моделоване образовне понуде КВИС у поређењу са свим осталим старосним категоријама испитаника. Испитаници нижег нивоа образовања нижим вредностима процењују области моделоване образовне понуде КВИС. Запослени испитаници, као и запослени студентивишим вредностима процењују моделовану образовну понуду у односу на незапослене испитанике и пензионере. Испитаници који имају 30 и више година радног стажа нижим вредностима процењују области моделоване образовне понуде у односу на остале категорије испитаника. На основу свега овога, закључено је да постоје разлике у процени значаја области моделоване образовне понуде КВИС од стране испитаника различитог пола, година старости, нивоа образовања, радног статуса и година радног стажа, те је овим налазима потврђена и ова хипотеза.
5. *Постоје разлике у процени значаја појединих образовних подобласти моделоване образовне понуде КВИС између испитаника различитог пола, година старости, нивоа образовања, радног статуса и година радног стажа* - жене су већим вредностима процениле седам од укупно 12 подобласти и у односу на мушкарце. Испитаници различитих категорија старости међусобно се разликују у процени релевантности девет од 12 подобласти, испитаници који имају између 40 и 49 година живота већим вредностима процењују значај подобласти, а испитаници који имају преко 60 година процењују ове подобласти као мање релевантне за лични и професионални развој. Испитаници различитог нивоа образовања се разликују у процени седам од укупно 12 подобласти моделоване образовне понуде - испитаници нижег нивоа образовања нижим вредностима процењују значај подобласти. Различит радни статус испитаника донео је разлику у процени осам од 12 подобласти истуденти, запослени студенти и запослени се разликују у процени подобласти и они у поређењу са незапосленим испитаницима, као и пензионерима већим вредностима процењују релевантност подобласти. Пронађене су разлике у процени испитаника у односу на радни стаж, и то на осам подобласти - испитаници који имају више од 30 година радног у поређењу са осталим категоријама углавном нижим вредностима процењују релевантност подобласти моделоване образовне понуде КВИС. У односу на све одабране био-социјалне карактеристике испитаника пронађене су разлике

у процени великог броја подобласти, па је и ова истраживачка претпоставка потврђена.

6. *Постоје разлике у процени значаја специфичних образовних садржаја моделоване образовне понуде КВИС између испитаника различитог пола, година старости, нивоа образовања, радног статуса и година радног стажа* - разлика у погледу одговора испитаника различитог пола пронађена је на 76 од 96 садржаја моделоване образовне понуде, жене процењују садржајерелевантнијим за лични и професионални развој. Различите старосне категорије испитаника су се разликовале у процени 78 од 96 садржаја -испитаници са 60 и више година старости мањим вредностима процењују садржајемоделоване образовне понуде КВИС. Испитаници нижег нивоа образовања углавном нижим вредностима процењују специфичне садржаје моделоване образовне понуде, а разлика је пронађена на 87 од укупно 96 специфичних садржаја. Постојање разлике између испитаника у различитим категоријама година радног стажа уоченоу процени садржаја моделоване образовне понуде КВИС на 62 од 96 садржаја - најчешће се испитаници са преко 30 година радног стажа разликују у односу на једну, неколико или све друге категорије испитаника, али и испитаници од нула до две године радног стажа, а обе ове групе нижим вредностима у односу на остале категорије процењују садржаје моделоване образовне понуде КВИС. Запослени и запослени студенти најчешће садржаје моделоване образовне понуде КВИС процењују више релевантним за лични и професионални развој у поређењу са незапосленим испитаницима и пензионерима, а разлика је пронађена на 80 од 96 садржаја. Дакле, пронађене су разлике у процени значаја специфичних образовних садржаја у оквиру моделоване образовне понуде КВИС испитаника различитог пола, година старости, нивоа образовања, радног статуса и година радног стажа, па је и ова истраживачка хипотеза овог истраживања потврђена.
7. *Могуће је идентификовати више модела образовне понуде КВИС заснованих на потребама испитаника који се налазе у различитим транзиционим периодима свог професионалног развоја* – поступком факторске анализе идентификован је емпиријски модел образовне понуде КВИС на којем је разматрана могућност заснивања различитих модела образовне понуде. С обзиром на откривене разлике у процени емпиријског модела на нивоу транзиционих периода, специфичних професионалних ситуација испитаника и одабране био-социјалне карактеристике, утврђена је могућност идентификовања следећих модалитета образовне понуде КВИС: 1) за оне који завршавају школу или факултет и оне који су се недавно запослили, 2) за оне који су у стабилнијој фази каријере, 3) за оне који се припремају за пензионисање, недавно су се пензионисали или су одавно у пензији, 4) за жене и мушкарце на почетку каријере, 5) за запослене и незапослене испитанике, 6) за испитанике који имају 30 до 39, 40 до 49 и 50 до 59 година живота, 7) за испитанике који имају нула до две, три до пет, шест до 10 година радног стажа 8) за оне од 11 до 20, 21 до 30 и 30 и више година радног стажа. С обзиром на то да може да се говори о модалитетима образовне понуде, али не о моделима, како је

претпостављено, већ о формирању заједничког, општег дела и специфичних, варијабилних делова образовне понуде за различите циљне групе одраслих, ова хипотеза је делимично потврђена.

Доводећи у везу опште хипотезе истраживања са основним налазима који су у директној вези са седам посебних хипотеза, може да се закључи да је прва општа хипотеза овог истраживања потврђена односно да *постоје разлике у процени значаја понуђених образовних области, подобласти и садржаја у оквиру моделоване образовне понуде између испитаника који се налазе у различитим транзиционим периодима професионалног развоја*. Друга основна хипотеза је да је, *с обзиром на разлике у проценама испитаника, могуће идентификовати више образовних модела у оквиру каријерног вођења и саветовања, саобразно потребама припадника различитих циљних група, у односу на транзиционе периоде кроз које пролазе и одабране био-социјалне карактеристике*, а ова хипотеза је делимично потврђена јер је показана могућност модалитета образовне понуде.

Кратакопис садржаја дисертације:

Дисертацијучине четири кључна дела: теоријски оквир истраживања, методолошки оквир истраживања, анализа и интерпретација резултата истраживања и закључна разматрања са препорукама за развијање модела образовне понуде каријерног вођења и саветовања, као и са препорукама за даља истраживања.

Теоријски оквир истраживања структуриран је у четири целине. У првом поглављу овог дела разматра се појмовно-концептуални оквир каријерног вођења и саветовања, посматран у историјској перспективи, од његовог настанка до данас. Анализиран је концепт каријерног вођења, а посебна пажња посвећена је периодима у којима се јавља могућност за конципирање образовања унутар каријерног вођења и саветовања. Поред тога, предузета је свеобухватна анализа кључних појмова у овој области, као и компарација њиховог значења. Како би се боље разумела и диференцирала позиција андрагогије као науке и њен интерес за изучавање каријерног вођења и саветовања, приказано је и како се приступа каријерном вођењу и саветовању у различитим наукама и образовној политици. На основу целокупне темељне анализе у овом поглављу, изнета је аргументација за важност изучавања образовања као компоненте каријерног вођења и саветовања, а посебно образовања одраслих под окриљем андрагошке науке.

У следећем сегменту, анализирани су различите теорије каријерног избора и развоја. У односу на ширу листу теорија одабран је сет релевантних теорија за које је урађена класификација с обзиром на то како приступају образовању: одабране су теорије које не третирају образовање, теорије које образовање виде посредно - образовање као статус и теорије које образовање сагледавају свеобухватно, и као активност појединца, али и као важан део подршке професионалном развоју појединца. Теорије су анализирани и уочило се да је у свакој од њих могуће издвојити одређене садржаје за моделовање образовне понуде. У трећем делу рада, анализирана је пракса каријерног вођења и саветовања. Одабрани су и анализирани релевантни модели каријерног

вођења и саветовања у националним и међународним оквирима, као и различити програми каријерног образовања. Из сва три поменута дела рада, на основу протокола за анализу појмовно-концептуалног оквира, теорија професионалног избора/развоја, као и праксе каријерног вођења, екстраховани су потенцијални елементи на основу којих је могуће да се дизајнира образовна понуда. У четвртом делу рада, приказана су и анализирана сродна истраживања која су потврдила одабир потенцијалне образовне понуде. Целокупна анализа довела је до модела образовне понуде КВИС.

У другом делу рада приказан је методолошки оквир истраживања организован кроз: формулацију проблема и предмета истраживања, дефинисање циља и задатака истраживања, дефинисање опште и посебних хипотеза, варијабли истраживања. Представљена је и врста, методе и технике истраживања и описан је и инструмент истраживања. Поред тога, у овом делу дисертације, појашњен је и узорак истраживања, његова структура, начин обраде података, као и преглед тока и организације истраживања. Постављен предмет и циљ истраживања јасно показују свеобухватан и темељан приступ проблему истраживања, а одабране методе и технике промишљен начин за операционализацију истраживања.

Трећи део дисертације садржи анализу и интерпретацију резултата истраживања. Резултати истраживања представљени су и анализирани пратећи структуру задатака, крећући се од постављених посебних хипотеза истраживања до закључка о потврђеним хипотезама. Кроз анализу и интерпретацију резултата истраживања, објашњена је проблематика односа процене испитаника који се налазе у различитим транзиционим периодима професионалног развоја у односу на области, подобласти и садржаја моделоване образовне понуде КВИС, као и процена области, подобласти и садржаја моделоване образовне понуде квис испитаника различитог пола, година старости, нивоа образовања, радног статуса и година радног стажа. Резултати истраживања су изложени систематично, у седам сегмената, уз адекватан визуелни приказ статистичке обраде података. Резултати су брижљиво интерпретирани, повезани и доведени у везу са теоријским оквиром истраживања и резултатима претходних истраживања. Основни резултати истраживања указују на то да испитаници који се налазе у различитим транзиционим периодима професионалног развоја, као и испитаници различитог пола, година живота, нивоа образовања, година радног стажа и различитог радног статуса генерално процењују образовну понуду КВИС као релевантну за њихов лични и професионални развој, али да постоје значајне разлике у процени области, подобласти и садржаја те понуде. На темељу тих разлика заснована је могућност конципирања различитих модела или модалитета образовне понуде каријерног вођења и саветовања за различите категорије одраслих.

У закључном делу рада, размотрени су добијени резултати, изведени закључци и указано је на важне елементе даљег конципирања, развијања и реализовања образовања као компоненте каријерног вођења и саветовања. Указано је на могућности и потребе за даљим истраживањима образовања одраслих у контексту каријерног вођења и саветовања. Додатно, изнет је и низ

преорука за развијање различитих модалитета образовних програма за подршку каријерном развоју одраслих.

На основу добијених резултата истраживања Дубравке Михајловић, отворена су бројна питања која указују на потребу за даљим истраживањима образовања у функцији каријерног вођења и саветовања.

Остварени резултати и научни допринос:

Докторанд Дубравка Михајловић се својим теоријско-емпиријским истраживањем упушта у анализу образовања одраслих као подршке каријерном развоју одраслих, изузетно актуелне и, у андрагошким оквирима, недовољно истражене теме. Теоријско упориште проналази у комплексном појмовно-концептуалном оквиру каријерног вођења и саветовања, теоријама каријерног избора и развоја и пракси каријерног вођења и саветовања и каријерног образовања. На основу спроведене свеобухватне и исцрпне анализе теоријског оквира, закључује се да је дисертација научно заснована, а на основу лоцирања и промишљеног издвајања кључних аспеката образовања унутар каријерног вођења и саветовања, изнета је добра аргументација за андрагошки приступ овом истраживачком проблему. Издвајањем кључних концепата, класификацијом теорија професионалног избора и развоја, као и анализом праксе каријерног вођења и саветовања у националном и међународним оквирима, ауторка моделује образовну понуду каријерног вођења и саветовања. Модел образовне понуде, добијен као резултат екстаховања и систематизовања могућих садржаја синтетизује важне области образовања одраслих у функцији подршке каријерном развоју. Теоријски модел састоји се из три области, са по четири припадајуће подобласти: 1. ја (слика о себи, промене и развој током живота, улоге појединца, мреже подршке); 2. свет рада и свет образовања (свет рада у ширем смислу, свет рада у ужем смислу, свет образовања, мреже подршке за свет рада); и 3. релација ја – свет рада (каријерно планирање, вештине изградње каријере, доношење одлука, ја у свету рада), а свака од подобласти има по 8 специфичних образовних садржаја. Кроз обимно емпиријско истраживање, теоријски модел је дат на процену одраслим испитаницима различитих карактеристика где се показала могућност и потреба за заснивањем различитих модалитета образовних програма каријерног вођења и саветовања. Као резултат озбиљне анализе, добијена су и вредна сазнања за разумевање специфичности одраслих у каријерном вођењу и саветовању која су често изостајала или бивају конципирана по узору на програме каријерног вођења и саветовања за децу и младе. Тако, поред вредног теоријског и научног доприноса, ова дисертација резултује и важним импликацијама за праксу каријерног вођења и саветовања одраслих, а посебно за даљи развој образовних програма подршке каријерном развоју. Развијени модалитети, као и низ препорука и смерница за њихово даље конципирање и реализацију од значаја су за појединце, потенцијалне одрасле кориснике каријерног вођења и саветовања, за практичаре у каријерном вођењу и саветовању, као и за организације које нуде образовне програме за подршку каријерном развоју младих одраслих и одраслих.

Закључак:

Анализа докторске дисертације Дубравке Михајловић доводи до закључка да овај рад представља вредан допринос андрагошкој науци и оправдава важност интересовања андрагогије за истраживање образовања одраслих унутар каријерног вођења и саветовања, Добро одабран, дефинисан и теоријски фундиран проблем истраживања, као и промишљен приступ предмету и циљу овог рада указују на његов квалитет, али и научну и методолошку зрелост аутора.

На основу изложеног, Комисија оцењује да докторска дисертација Дубравке Михајловић, под насловом, **„Образовање као компонента каријерног вођења и саветовања у транзиционим периодима професионалног развоја одраслих“**, испуњава услове којима се овој врсти рада постављају и предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета у Београду, да је прихвати и одобри усмену одбрану.

У Београду, 23.11.2021. године

КОМИСИЈА:

Проф. др Шефика Алибабић Хоџић, редовни професор у пензији
Филозофски факултет Универзитета у Београду

Проф. др Виолета Орловић Ловрен, редовни професор
Филозофски факултет Универзитета у Београду

др Милица Марушић Јаблановић, виши научни сарадник
Институт за педагошка истраживања